

תקציבי הרשות המקומית: ניתוח מגדרי

הוועד המנהל

פרופ' יוסי דהאן, יו"ר
 גילברט פינקל (מ.א.), גזברית
 פרופ' איסמעיל אבו סעד
 ד"ר ניצה ברקוביץ
 פרופ' יוסי יונה
 פרופ' אורן יפתחאל
 פרופ' יוברט לריון
 פרופ' ריקי סויה
 ד"ר יצחק ספורטא
 פרופ' דני פילק
 פרופ' רחל קלוש
 פרופ' אורי רם

ועדת הביקורת

עו"ד עובדיה גולסטני
 רותי גור

צוות

מנהלת: ברברה סבירסקי
 מנהל אקדמי: ד"ר שלמה סבירסקי
 רכות מחקר: אתי קונור-אטיאס
 כלכלן: עדי סופר
 כלכלנית: ספאא סבאח אגבריה
 חוקרת: עו"ד נוגה דגן-בוזגלו
 חוקרת ורכות פורום נשים לתקציב הוגן: יעל חסון
 רכות מדיניות וממשל: ולריה סייגלשיפר
 רכות קהילתית: שירה פנחס
 עוזרת מחקר: אריאן אופיר
 מנהל הדרכה: ירון רישון
 מנהלת משרד ואחראית קשרי עיתונות: מירה אופנהיים

על המדריך

מדריך זה מציע קווים מנחים לניתוח מגדרי של תקציבים ברשויות מקומיות. המטרה העיקרית של ניתוח מגדרי היא שיפור הקצאת התקציבים לשירותים השונים באופן שתספק מענה לצרכים של נשים וגברים, תושבי הרשות המקומית. המדריך מבוסס על מדריכים בינלאומיים ועל מודלים לניתוח מגדרי של תקציבים שנעשה בהם שימוש במדינות רבות. כמו כן מבוסס המדריך על הניסיון שנצבר במסגרת העבודה של פורום "נשים לתקציב הוגן" ושל מרכז אדוה במהלך השנים האחרונות ברשויות מקומיות שונות בארץ.

מה במדריך?

המדריך כולל שלושה מודלים:

מודל לניתוח מגדרי של תקציבי תכניות ופרויקטים עירוניים. מטרתו של מודל זה היא לחשוף את האופן שבו ההוצאה הציבורית על שירותים ותכניות עירוניות מתחלקת בין נשים וגברים ובמידת הצורך, לשנותם כך שיתנו מענה טוב יותר לצרכים של נשים וגברים העושים בהם שימוש.

מודל לניתוח רוחב על פי קבוצות יעד המספק מבט רוחבי על קבוצה חברתית מקרב תושבי העיה, שברצוננו לבחון את מצבה ו/או לפעול לשיפורו. המודל מאפשר להעריך באמצעות ספר התקציב את ההקצאה הכוללת של העירייה לקבוצה זו תוך בחינה של ההקצאות הרלוונטיות לה בכל אחד מאגפי העירייה.

מודל לניתוח מגדרי של דפוסי תעסוקה ושכר והשתתפות בתהליכי קבלת החלטות ברשות המקומית. מודל זה יספק ניתוח מגדרי של תנאי העבודה והשכר של עובדי ועובדות הרשות המקומית בדרגים השונים וכן בחינה של שיעור הנשים והגברים המכהנים בתפקידי הניהול, במועצת העיה, בוועדות העירוניות ובדירקטוריונים של החברות העירוניות.

למי מיועד המדריך?

המדריך מיועד לכל מי שמעורבים או רוצים לפעול לשיפור תהליכי התקצוב העירוניים – תושבות ותושבים, ראשי ערים, מנהלי אגפים, עובדות ועובדים, גזברים, חברי וחברות מועצה, יועצות למעמד האישה.

תוכן

03

על המדריך

04

מהו תקצוב מגדרי?

06

מודל לניתוח מגדרי של תקציבי תכניות ופרויקטים עירוניים

16

מודל לניתוח רוחב על פי קבוצות יעד

19

מודל לניתוח מגדרי של דפוסי תעסוקה ושכר והשתתפות בתהליכי קבלת החלטות ברשות המקומית

23

נספחים

31

מקורות

מהו תקצוב מגדרי? (gender budgeting)

ניתוח מגדרי של התקציב ושל תהליך הכנתו משקף כיצד מחולקים המשאבים בין נשים וגברים ובאיזו מידה הולמת חלוקת המשאבים את הצרכים וסדרי העדיפויות של נשים וגברים, נערות ונערים, ילדות וילדים. ניתוח מגדרי של התקציב הוא אסטרטגיה לקידום מעמדן של נשים ולצמצום אי השוויון המגדרי בחברה.

התקציב העירוני, כמו תקציב המדינה, נראה על פניו כלי נייטרלי המורכב מסכומים כספיים המציינים הכנסות והוצאות. אין בו אזכור מפורש של נשים וגם לא של גברים. אולם, נשים וגברים מקבוצות חברתיות שונות, ממוקמים בעמדות שונות בחברה, בשוק העבודה ובתוך המשפחה, המאופיינות בהבדלים בצרכים ובתפקידים. שירותים ציבוריים כגון חינוך, בריאות, תחבורה ציבורית ורווחה נצרכים במידות שונות על ידי נשים וגברים; לפיכך, התקציב משפיע באופן שונה על כל תושב ותושבת.

❁ תקצוב מגדרי אינו חלוקה שווה של המשאבים העירוניים בין נשים וגברים אלא מבט על כלל התקציב מנקודת מבט מגדרית, על מנת להעריך כיצד הוא מתמודד עם הצרכים השונים של נשים וגברים.

❁ תקצוב מגדרי אינו תקציב נפרד או ייחודי לנשים, כדוגמת תקציבים המיועדים למקלטים לנשים מוכות או תקציבי היועצת למעמד האישה. תקציבים אלה מסייעים בדרך כלל להתמודדות עם נושאים מסוימים, אך הם מוגבלים בהיקפם ומהווים חלק קטן מאוד מסך כל התקציב, בעוד שהחלק הארי של התקציב נראה נייטרלי אך ממשיך לשרת קבוצות מסוימות של אזרחים על פני אחרות. לפיכך בבואנו לנתח את התקציב, נתייחס לכלל סעיפי ההכנסות וההוצאות.

❁ תקצוב מגדרי שם את הא/נשים במרכז תהליך התקצוב

❁ תקצוב מגדרי מסייע בהשגת הקצאה אפקטיבית יותר של כספים לשירותים חברתיים

❁ תקצוב מגדרי מגביר את השקיפות בתהליכי התקצוב ומעמיק את ההשתתפות הדמוקרטית של תושבות ותושבים בתהליכים אלה.

❁ ניתוח מגדרי של התקציב נותן מענה לשתי שאלות מרכזיות:

1. מהם הצרכים השונים של התושבים – גברים ונשים
2. באילו דרכים נענים צרכים אלה באמצעות
  - החלטות פוליטיות
  - שירותים ציבוריים
  - הקצאה של תקציבים

❁ תקציב מגדרי מתייחס לשני סוגים של תחומים ושירותים מוניציפאליים

1. תחומים מגדריים ישירים – תחומים שמטרתם המפורשת לקדם שוויון מגדרי, לסייע לנשים או למגר אפליה.

לדוגמא: תקצוב לתכניות "העצמת נשים", מאבק באלימות נגד נשים, מימון קמפיין נגד אפליה בשכר וכו'. תחומים אלה יהיו הקלים ביותר לזיהוי בספר התקציב העירוני.

2. תחומים מגדריים עקיפים – דהינו כל אותם תחומים ושירותים, באחריות הרשות המוניציפאלית,

שיש להם השפעה מרחיקת לכת על חייהן של נשים גם כשאינם מוגדרים ככאלה. **לדוגמא:**

- חינוך: הוצאות על ילדים ומתבגרים - מעונות יום, צהרונים, קייטנות, מועדוני נוער;
- רווחה: הוצאות על האוכלוסייה המבוגרת – פעילויות חברתיות, מועדוני יום;
- עבודה: פעולות לצמצום אבטלה, פעולות לעידוד יזמים/יות, הכשרה מקצועית למבוגרים;
- ספורט: תמיכות בקבוצות ובספורטאים מצטיינים, תמיכה בספורט תחרותי מול ספורט עממי הקמת מרכזי ספורט.

על כל אלה יש להוסיף נושאים סביבתיים שיש להם השפעה על איכות החיים של גברים ונשים, כגון: ביטחון אישי, תחבורה וניידות, איכות סביבה. אלה התחומים שקשה ביותר לזהות את השפעתם השונה על נשים וגברים בספר התקציב העירוני.

המודל כולל 5 שלבים:

1 לספור

2 לנתח את התקציב

3 לבחון צרכים

4 לקדם שינוי

5 לערוך בקרה

מודל לניתוח מגדרי של תקציבי תכניות ופרויקטים עירוניים

1 לספור:

המטרה: לברר כמה נשים וכמה גברים נהנים מתכנית או שירות עירוני

1. בחירת התכנית / השירות - את תהליך הניתוח המגדרי כדאי להתחיל משירותים או תכניות שאנו מזהים כבעלי השפעה ישירה על א/נשים ושניתן בקלות ל"ספור" את מי שנהנים מהם. כמו כן, על מנת להשיג את היעד של שוויון מגדרי, כדאי לבחור בתכניות או שירותים שיש ביכולתם לצמצם את אי השוויון.

2. הערכת היקף השפעת התכנית על נשים וגברים

- לאחר שבחרנו בתכנית או שירות נענה על שתי שאלות עיקריות:
  - היקף השפעת התכנית: כמה א/נשים בכלל משתתפים/נהנים מהתכנית / שירות שבחרנו?
  - מגדר: כמה נשים / ילדות וכמה גברים / ילדים?

דוגמאות:

- מתקני ספורט עירוניים: כמה נשים וכמה גברים עושים בהם שימוש?
- תכניות סיוע ליזמים: כמה עסקים של נשים וכמה עסקים של גברים נהנים מהן?
- תכניות למחוננים: כמה בנות וכמה בנים משתתפים בתכניות אלה?
- תכניות לגמילה מסמים: כמה נשים וכמה גברים נעזרים בהן?
- מועדונים לקשישים: כמה גברים וכמה נשים מבקרים בהם?

התוצרים של שלב זה:

דוח קצר מבוסס על הפורמט הבא:

- תאור קצר של התכנית/שירות שבחרנו:

מועדונים חברתיים לקשישים – פעילויות פנאי לקשישים וקשישות בעיר

- מטרת התכנית: מתן מענה לצרכים החברתיים והתרבותיים של הקשישים והקשישות בעיר

משתתפים בתכנית:

	מספרים מוחלטים	אחוזים
נשים	470	59%
גברים	330	41%
סה"כ	800	100%

דוגמאות מהארץ ומהעולם - נשים וגברים כצרכני שירותים מוניציפאליים שונים

- בברלין, נמצא ב-2006 שנשים היוו רק 25% מכלל היזמים העסקיים החדשים שנהנו מסובסידיות. כל היתר- 75% היו גברים.
- באנדלוסיה שבספרד, בשנת 2012 היוו הנשים 26.6% ממקבלי הכשרה בתחומי מדע וטכנולוגיה.
- בשוודיה, באחת הערים גילתה בדיקה פשוטה כי הרשות המקומית מסבסדת בעיקר פעילויות ספורט לבנים (הוקי וכדורגל), אף שהורי הבנות, שמעדיפות פעילויות אחרות, משלמים את אותם מסים בדיוק.

דוגמא:

מדד לשוויון מגדרי בתקציב של אנדלוסיה

במחוז אנדלוסיה אשר בדרום ספרד, קיימת תכנית בשם G+ להערכת תחומי הפעילות של המחוז על פי תרומתם לשוויון מגדרי. התכנית מבקשת למקד מאמצים ומשאבים בסעיפי תקציב שיש להם את הפוטנציאל הגדול ביותר לתרום לשוויון בין המינים. הרעיון של התוכנית הוא ליצור כלים לניתוח סעיפי התקציב מנקודת מבט מגדרית ולבנות אסטרטגיות פשוטות להערכת ההשפעה המגדרית של תוכניות מתוקצבות. המטרה היא לעצב שיטה יעילה להטמעת חשיבה מגדרית בעבודה היומיומית ובכך ליצור שינוי תרבותי בדרך בה מתכננים מדיניות ציבורית.

לתוכנית G+ שלושה שלבים: ראשית מזהים ומקטלגים את כל התוכניות לפי המדרד G+. הקטלוג נעשה על פי 4 תת-קטגוריות: G0, G1, G2, G+ לפיהן מזהים ומסווגים כל תכנית בהתאם ליכולתה להשפיע על הסמים המונעים שוויון (G0 - תכניות ללא השפעה כלל על אורחים, G+ - התכניות שטמון בהן הפוטנציאל הגדול ביותר להשפעה ולקידום שוויון). שנית, קובעים ומיישמים את המדיניות בתחומים השונים ושלישית, עורכים בקרה על הנעשה בשטח/מדיניות.

בשלב הראשון, בוחרים את הפוטנציאל של כל תכנית לתרום לשוויון בין המינים. מתחילים מחלוקת התוכניות לכאלה שנראה

שיש להן השפעה ישירה על א/נשים וכאלה שלא. מתוך אלה שנראה שיש להן השפעה על אנשים נלקח בחשבון גם מספר האנשים שיושפעו ואם התחום שבמסגרתו מתקיימת הפעילות, נחשב למקדם שוויון. בתקציב 2012 של מחוז אנדלוסיה מתוך 1900 תכניות, 873 זוהו כרלוונטיות לשוויון בין המינים (כ-44%). משנת 2008 שיעור התכניות שנחשבו רלוונטיות לשוויון בין המינים גדל כ-28%. הגידול נובע מכך שעם השנים העובדים הופכים רגישים יותר ומסוגלים יותר להעריך את השלכות התוכניות על גברים ונשים. התכניות שזוהו כרלוונטיות יותר למגדר היו בתחומים: בריאות, רווחה, חינוך, תעסוקה וכלכלה, מדע ותרבות. בעקבות הניתוח הוארכו שעות הפתיחה של מרכזי חינוך (הכוללים פעילות אחרי שעות בית הספר) על מנת לאפשר לנשים לעבוד שעות ארוכות יותר. במרכזים אלו מועסקות בדרך כלל נשים וכך גם להן הודמנות לתעסוקה מלאה יותר. תוכניות הקשורות לטיפול בקשישים ואנשים עם מוגבלויות זוהו גם הן כבעלות פוטנציאל לתרום לשוויון מגדרי. בתוכניות אלו זוהו שרוב המטופלים הן נשים, וגם רוב המטפלים הן נשים. כתוצאה מכך ועל מנת להיטיב עם המועסקות והמטופלות, הוגדל התקציב לנושא.

2 לנתח את התקציב:

המטרה: חשיפת האופן שבו ההוצאה הציבורית על שירותים ותכניות עירוניות מתחלקת בין נשים וגברים

מטרות נוספות:

- העלאת מודעות להשפעות השונות של התקציב על נשים וגברים מרקעים שונים;
  - הדגמת הצורך בהטמעת גישה רגישת מגדר בתהליך התקצוב המוניציפאלי.
- הכלי העיקרי שבו נשתמש בשלב זה הוא ספר התקציב העירוני ודברי ההסבר המלווים אותו.

התוצרים של שלב זה:

דוח ניתוח התקציב המבוסס על הפורמט הבא:

התכנית / שירות	שנה (קודמת)	שנה (נוכחית)	שנה (הבאה)
מועדונים חברתיים לקשישים	2010 (תקציב ביצוע) (באלפי ש"ח)	2011 (מעודכן) (באלפי ש"ח)	2012 (הצעת תקציב) (באלפי ש"ח)
תקציב	206	315	380
סך כל התושבים הנהנים מהתקציב	700	800	900
סך ההוצאה פר תושב/ת	294	393	422

האם כל מה שהוקצה לתכנית בשנה שעברה הוצא בפועל?
כן

מה שיעור ההוצאה שלא מוצה?

מה טבעה של ההוצאה (שנתית, מוגבלת בזמן...)
שנתית

מי מספק את השירות (חברה עסקית/עמותה/עירייה)?
עמותות שונות

מספר המועסקים/ות בשירות/תכנית
90, מהם 70 נשים

האם חלו שינויים בכוח האדם המועסק בשירות בהשוואה לשנה שעברה?
לא

האם חלו שינויים בעלויות השירותים עבור התושבים?
לא. השירות ללא תשלום / התשלום סמלי ועומד על X ש"ח לביקור

פילוח מגדרי של ההוצאה התקציבית:

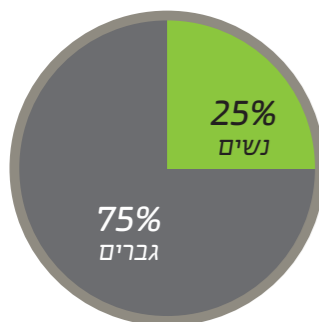
	שנה נוכחית		שנה שעברה		שנה הבאה (הערכה)
	נשים	גברים	נשים	גברים	
מספרים מוחלטים	470	330	400	300	400
אחוזים	59%	41%	57%	43%	45%
חלוקת התקציב (בשקלים)	184,710	129,690	117,600	88,200	168,800

סיכום מילולי קצר של התוצאות:

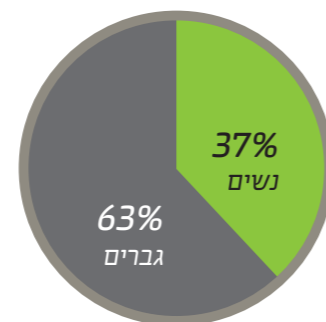
השנה השתתפו 800 קשישים בפעילויות המועדונים החברתיים בעיה, מהם 59% נשים ו-41% גברים. שיעור זה דומה לשיעור הקשישות (בני/ות +65 ומעלה) באוכלוסיית העיר, שעומד על כ-59% ולפיכך רצוי שיחס זה של קשישות וקשישים המבקרים במועדונים יישמר. לצד זאת, השאיפה היא להגדיל כל הזמן את המספר המוחלט של הנשים והגברים הנהנים מהשירותים החברתיים במועדונים.

החלוקה המגדרית של התקציב:

1. נשים הן רוב המשתמשים
2. גברים הם רוב המשתמשים
3. נשים וגברים משתמשים במידה שווה

תקציב לפי חלוקה מגדרית - איגודים באחוזים, 2009

התפלגות הספורטאים בהרצליה באחוזים, 2009

הערה: יש לבדוק את חלוקת התקציב בפועל. לא תמיד חלוקת התקציב הולמת את שיעורי הנשים והגברים. לדוגמא: בהרצליה, בדיקה שנערכה הראתה שנשים מהוות 37% מכלל הספורטאים בעיר וגברים - 63%; כ-25% בלבד מתקציבי הספורט לאיגודים מופנים לספורט נשים, לעומת 75% מתקציבי האיגודים המופנים לספורט גברים.

מחנה: סדנת-ארו, אורנה וביריה גרנות. 2009. "ספורט נשים בעיר הרצליה". פרויקט מסכם לקורס כלכלה חברתית ויישום תקציב מגדרי בשירותים מקומיות. אוקטובר, 2009.

ניתוח מקרה:

שימוש במתקני ספורט ציבוריים בברלין

הציבוריים כמלוכלכים וכך גם המלחחות והמקלחות. עוד גילו שהזמנים שנקבעו לספורט קבוצתי (שעות שבהן אפשר להתאמן כקבוצה) לא התאימו לנשים. בנוסף גילו שנשים מעדיפות מתקנים נגישים ובטוחים, קרובים לתחנות התחבורה הציבורית ובאזורים מוארים.

התוצאה: כיום מתכננים בניה של מרכז ספורט עירוני לנשים. המרכז ייבנה בסמוך לתחנת הרכבת ותוך הבאה בחשבון של האילוצים והרצונות שנשים הביעו. לדוגמא: המרכז יכלול שני מתחמים - האחד לאימון בשעות קבועות והשני בשעות משתנות.

באחד ממחוזותיה של ברלין, נערך ניתוח מגדרי בתחום הספורט ובמסגרתו נמצא שגברים משתמשים יותר מנשים במרכזי הספורט הציבוריים. לעומת זאת, נשים מרבית להשתמש במכוני כושר פרטיים. כיוון שהניחו כי רצוי שנשים וגברים ייהנו ממתקני הספורט באותה המידה, נקבע יעד: להעלות את שיעור הנשים שעושות ספורט במתקנים ציבוריים ובכך לשפר את יעילות חלוקת המשאבים העירונית.

על מנת להשיג את היעד, נערך סקר אינטרנטי מקיף בקרב התושבות בעיה. הסקר גילה שנשים תיארו את מרכזי הספורט

3 לבחון צרכים:

המטרה: הבנה לעומק של צרכי התושבים והתושבות

שלב זה יתמקד בהעמקת הבנת הפער המגדרי (במידה ומצאנו כזה) באמצעות הרחבת איסוף נתונים איכותיים וכמותיים על מנת לבחון מהם הצרכים של נשים וגברים. בשלב זה נבנה את פרופיל הקבוצה שעבורה מתוכננים התכנית או השירות שבחרנו וננסה לתאר אותה במונחים של מגדר / גיל / מוצא / לאום / מעמד / מעמד אזרחי / מיקום גיאוגרפי / מעמד כלכלי. העמקת הניתוח המגדרי תאפשר לנו:

- להעריך את המידה שבה התקציב נותן מענה לצרכים של מקבלי השירותים;
- להבין אילו אתגרים וחסמים עומדים בפני מי שהשירותים אינם נגישים בעבורם;
- להבין האם המדיניות המוצהרת בעיקר לגבי קידום שוויון מגדרי (במידה וקיימת כזו; לדוגמא: עיריית תל אביב מקיימת תהליך שנתי לבחינה, הצגה ואישור של תוכנית עבודה מפורטת הכוללת מטרות, מדדים, יעדים ותקציב. אחת המטרות המופיעות באתר העירייה: קידום תל-אביב - יפו כעיר מובילה בעולם בנושא מגדר ומעמד האשה) תואמת את הקצאת המשאבים לתכניות ולשירותים עירוניים שביכולתם לקדם שוויון בתחומים שונים בקרב התושבות והתושבים;
- להבין את האופן שבו התקציב מביא / לא מביא בחשבון את חלוקת העבודה השונה בין נשים וגברים בתוך הבית ובטיפול בילדים. (לדוגמא: בהיותן של נשים המטפלות העיקריות בילדים, המידה שבה מסבסדת העירייה צהרונים משפיעה על היכולת של אמהות לעבוד שעות ארוכות יותר ואף מאפשרת לאבות להשתתף בטיפול בילדים מבלי לקצץ בהיקף המשרה שלהם).

התוצרים של שלב זה:

- הכרת הקבוצה שבה אנו מתמקדים: מגדר, גיל, לאום, מעמד משפחתי, מספר ילדים, אזור מגורים, רמת הכנסה.
- אילו קבוצות הזקוקות לשירותים נותרות בחוץ?
- הבנת ההבדלים בצרכים של נשים וגברים בכל הקשור לשימוש בשירות או בתכנית שאנו בוחנות.

התהליך: איסוף וניתוח מידע

- בשלב זה יש לבדוק האם נעשו עבודות בתחום שבחרנו לעסוק בו, אילו נתונים קיימים והאם יש צורך באיסוף נתונים נוספים.
- נתונים ניתן לאסוף ממקורות כגון:
- למידה מהנשים עצמן! מאחר ומהותו של תהליך התקצוב המגדרי הוא שיתוף התושבות עצמן, למידה מחוויותיהן והבנה מעמיקה של הצרכים שלהן, מומלץ לאסוף מידע באמצעות קבוצות מיקוד, סקרים, ראיונות, ארגונים בקהילה, פעילות בשכונות וארגוני נשים;
  - שנתונים סטטיסטיים שמפרסמת הרשות המקומית;
  - סטטיסטיקות מדינתיות רשמיות: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ביטוח לאומי, רשות התעסוקה, משרדי ממשלה, משטרה;
  - אוניברסיטאות ומכוני מחקר;
  - ראיונות עם אנשי/נשות מקצוע בתחומי החינוך, רווחה, תרבות וספורט, הנדסה, תעסוקה;
  - שיתוף של מומחיות למגדר.

סטטיסטיקה מגדרית

תקצוב מגדרי דורש הבנה טובה יותר של מי הנהנים מהשירותים העירוניים. מכשול נפוץ העומד בפני עבודת הניתוח המגדרי הוא היעדר מידע ונתונים המאפשרים השוואה בין מצבם של גברים ונשים, ילדות וילדים בתחומי החיים השונים. מצב זה של היעדר מידע מגביל את היכולת לזהות ולתת מענה למצבים של אי-שוויון מגדרי. בינואר 2009 נכנס לתוקף חוק המחייב את הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה להתייחס למיננו של הפרט בעת עריכה ופרסום של פעולות סטטיסטיות הנוגעות ליחידים. בנוסף, תיקון בחוק שוויון זכויות האישה מרחיב את החובה להתייחס למין בעת איסוף,

עיבוד ופרסום של נתונים במשרדי ממשלה, רשויות מקומיות ותאגידים סטטוטוריים.

הרעיון המרכזי העומד מאחורי שני התיקונים האלה הוא להפוך את הנשים, הנערות והילדות ואת הגברים, הנערים והילדים לנראים בנתונים סטטיסטיים. כלומר, אפשר יהיה ליצור בסיס נתונים שיתאר את מציאות חייהם של גברים ונשים ובכך לאפשר תכנון מדיניות והקצאת משאבים ציבוריים המשקפים באופן נאמן יותר את הצרכים של שני המינים.

כמתחייב מהחקיקה, מונתה בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עובדת אחראית על הסטטיסטיקה המגדרית.

נשים וגברים בתחבורה ציבורית

כבואנו לבחון תכניות להפעלת תחבורה ציבורית, יש להביא בחשבון את יתרונותיהן וחסרונותיהן עבור נשים. בכל העולם וגם בישראל, נשים מהוות רוב בקרב נוסעי התחבורה הציבורית. דפוסי הנסיעה של נשים והשימושים שהן עושות באמצעי תחבורה שונים מאלה של הגברים. השוני נובע מאי שוויון מגדרי בתוך הבית ובשוק העבודה, ולכן גם במיקום פעולותיהן במרחב העירוני. נשים, בהשוואה לגברים, עורכות יותר נסיעות ביום, אך למרחקים קצרים יותר. זאת מאחר ונשים עובדות קרוב יותר לבית, מועסקות בשיעורים גבוהים במשרות חלקיות ובתחומים שבהם השכר נמוך. נסיעות של נשים מאופיינות בשרשור הנסיעה. שרשור הנסיעות של נשים מורכב מזה של גברים והוא פועל יוצא של אחריותן למטלות הטיפול במשפחה. נשים משלבות בנסיעותיהן עצירות במרכזי בריאות, ליווי ילדים למוסדות חינוך וכו'. בנוסף, נשים נוסעות יותר שלא "בשעות השיא" ופחות אחרי החשכה.

בחינה מעמיקה של שירותי התחבורה הציבורית מנקודת מבט מגדרית, תשאל את השאלות הבאות:

1. מהן מטרות השימוש בתחבורה ציבורית האם יש הבדלים בין נשים וגברים במטרות השימוש בתחבורה הציבורית (נסיעות לצורך עבודה, פנאי, מערכות חינוך, קניות, בריאות, סידורים)? האם מערכת התחבורה הציבורית הקיימת עונה על מטרות הנסיעה השונות?
2. אילו נסיעות היו רוצות/צריכות לעשות ולא יכולות? מדוע?
3. שימוש ברכב פרטי מהי תדירות השימוש ברכב פרטי? בתוך המשפחה: מי משתמש יותר ברכב הפרטי? האם השימוש ברכב פרטי נעשה מתוך בחירה או בהיעדר חלופות? מה מונע בחירה בכלי תחבורה אחרים?
4. תחנות הרכבת / אוטובוס מהי מידת הנגישות לתחנות האוטובוס/רכבת? האם התחנות נמצאות בקרבה סבירה למקומות מגורים? האם ישנם מרחקים סבירים בין התחנות עצמן? האם יש תחנות במידה מספקת באזורי תעסוקה, חינוך, בריאות, פנאי, מסחר?
5. לוח זמנים ועצירות בדרך כמה נסיעות עורכים גברים ונשים בממוצע ביום? באילו שעות עורכים נשים וגברים את נסיעותיהם? מהן שעות השיא שבהן ישנה תדירות גבוהה של אוטובוסים/רכבות? האם שעות השיא מתאימות לצרכי הנסיעה של נשים וגברים? כמה עצירות ("תחנות") בממוצע עושים גברים ונשים במסלול נסיעתם היומי? היכן ולאילו מטרות?
6. מרחק לאילו מרחקים נשים נוסעות במהלך היום, לעומת גברים? אילו גורמים משפיעים על נכונותם של גברים ונשים לנסוע למרחקים גדולים יותר במהלך היום?
7. תעריפי נסיעה האם נשים / גברים מרוצים מתעריפי הנסיעה? האם קיימות אפשרויות להוזלת הנסיעה (חופשי-חודשי, נסיעות עם ילדים, הנחות וסבסוד מסיבות שונות)? האם התעריפים הקיימים מונעים מלהשתמש בתחבורה ציבורית?
8. איכות השירות האם נשים / גברים מרוצים מאיכות השירות?
9. ביטחון ובטיחות האם נשים שבעות רצון ממידת הבטיחות ותחושת הביטחון בנסיעתן בתחבורה ציבורית? היכן ממוקמות תחנות? האם התחנות מוארות? האם התחנות מאובטחות באזורים פחות מיושבים ובשעות מאוחרות? האם יש אבטחה בתוך התחנות ובמידת הצורך במעברים בין התחנות? האם קיימת תאורה בחניה הסמוכה לתחנות האוטובוס / רכבת? האם התחנות מוצלות?
10. עגלות ילדים האם ישנה גישה נוחה לעגלות ילדים בתחנות וכלי התחבורה עצמם (רלתות רחבות, אוטובוסים נמוכי קומה)? האם יש מקום ייעודי באוטובוס/רכבת לאחסון עגלה וכבודה? מהם תעריפי נסיעה עבור ילדים ועבור עגלות ילדים?
11. זמינות ואמינות מידע האם קיים מידע בתחנות על מגוון מסלולי הנסיעה והתחנות? האם המידע נגיש בעברית וערבית? האם המידע נגיש בכל השפות גם באתר האינטרנט של החברה המפעילה?

ביטחון אישי: בטורונטו שבקנדה, הושק בשנות ה-1980 שירות "בין שתי תחנות" – לאחר החשיכה יכולה נוסעת לבקש מהנהג לרדת במקום הנוח לה ולא דווקא בתחנה עצמה. זאת על מנת לקצר את טווח ההליכה שעליה לעשות בין האוטובוס ליעד. השרות אומץ ב-1996 גם במונטריאול ובהמשך גם בערים בבריטניה.

על מנת להגביר את הביטחון האישי בתחנות ועל מנת ולצמצם פשע ופחד מפשע, בארה"ב וקנדה כמו גם בלונדון מותקנות טלוויזיות במעגל סגור בתחנות. אמצעים נוספים הם התקנת תאורה מספקת, תגבור הנוכחות של עובדי ביטחון, ונותני שירות בתחנות בשעות הערב והלילה ופעולות להגברת המודעות של עובדי התחנות, נהגים ונוסעים לנושא.

חסמים פיזיים: בלונדון נכנסו לשימוש אוטובוסים נמוכי-רצפה כדי לאפשר נגישות לנכים בכיסאות גלגלים ולהורים עם עגלות תינוקות.

תעריפים: בלונדון נקבעו הנחות בתעריפים לעובדים במשרות חלקיות ולבעלי הכנסות נמוכות (רוכס-נשים), זאת לצד נסיעות חינם לבני 60 ומעלה.

4 לקדם שינוי:

המטרה: שינוי התכנית או השירות ובמידת הצורך - תקצובם כך שיייתנו מענה טוב יותר לנשים ולגברים העושים בהם שימוש.

• בהתאם לממצאים ייקבעו יעדים חדשים

דוגמאות:

- העלאת שיעור הנשים שנהנות מתכניות לעידוד יזמות עסקית ל-50%.
- העלאת שיעור התלמידות המשתתפות בתכניות למחוננים ל-50%.
- העלאת שיעורי הבנים השואלים ספרים בספריות הציבוריות ל-50%.

• תיקון ובניה מחדש של התקציב: קביעת פעולות מתקנות לקידום השגת היעדים

לאחר שאיתרנו את הפערים המגדריים בתקציבי השירותים ואת הצרכים השונים של נשים וגברים, נפעל לקידום פעולה מתקנת.

ברמה המקצועית: במידה ונחשף שהשירותים לא עונים בצורה מיטבית על הצרכים השונים של התושבים והתושבות, יש לפעול לשיפורם. האחריות במקרה זה היא על הגורמים המקצועיים הממונים על מתן השירות ועל ראש האגף שהתכנית או השירות הם בתחומי פעילותו.

דוגמאות:

בראשון לציון נמצא שבכיתות הנמוכות, בנות ובנים משתתפים במדידה זהה בתכניות למחוננים, אולם עם העלייה בגיל, ילדות נושרות מתכניות אלה ובנים נותרים רוב מוחלט. לאחר שנחשף ממצא זה הוחלט לפתוח תכנית לבנות בלבד, זאת על בסיס מחקרים שנערכו בעבר ובהם נמצא שבנות מצליחות יותר ותחושת הביטחון העצמי שלהן גדולה יותר בכיתות נפרדות. כתוצאה, עלה מספר הבנות המשתתפות בכיתות למחוננים.

בברלין, נמצא שבנים משתתפים פחות בבתי ספר ציבוריים למוסיקה. לאחר שבדקו עם הבנים מדוע הם אינם מגיעים ממצאו שהם היו מעדיפים לנגן על כלים שלא הוצעו להם בבתי הספר כגון: גיטרות חשמליות, תופים, סינטיסייזרים. בהתאם, הוכנס גיוון בסוגי כלי הנגינה המוצעים ושיעור הבנים הלומדים מוסיקה עלה ל-46%.

ברמת התקצוב: במידה ונחשף פער בחלוקת התקציב על פי צרכים, יש צורך בשינוי. את התקציב יש לבנות מנקודת ראות של שוויון מגדרי וכך שיביא בחשבון את הפערים המגדריים שאותרו. לא מדובר בהכרח בתוספת של תקציבים אלא בשינוי האופן שבו הם מחולקים.

דוגמא:

ממשלת אנדלוסיה שבספרד לקחה על עצמה להעלות את מספר הילדים ובעיקר הילדות בגילאי בית ספר עד תיכון שעוסקים בספורט. למען מטרה זו ניתנו סובסידיות למועדוני ספורט שמקדמים ספורט נשים ועורכים פעילויות ספורט לשני המינים.

5 לערוך בקרה:

אחת לשנה יתקיים דיון בהשתתפות ראשי האגפים הרלוונטיים, אנשי המקצוע הרלוונטיים, היועצת למעמד האישה, הגזבר, המנכ"ל וראש העירייה. לדיון יוזמנו תושבים ותושבות, מומחיות למגדר ונציגי/ות ארגוני החברה האזרחית הפועלים בתחומים שנבדקו. בדיון יוצגו הניתוח המגדרי שנערך עבור התכניות והפרויקטים שנבחרו כמו כן יוצגו היעדים החדשים והצעות לפעולות מתקנות לצורך השגתם.

הדיון יאפשר תגובות, הערות והצעות לשיפור ושינוי מצד כלל המשתתפים.

דוגמא לפעולה מתקנת:

מה יכולה לעשות הרשות כדי לסייע בקידום יזמות עסקית של נשים?

עסקים קטנים לא זו בלבד שיש להם תפקיד מרכזי בצמיחה הכלכלית, לעתים הם מהווים פיתרון לבעיות תעסוקה, בעיקר עבור נשים. המאפיינים של עסקים קטנים בבעלותן של נשים שונים מאלה שבבעלות גברים. רוב העסקים בבעלותן של נשים הם עסקים זעירים. עסק זעיר הוא עסק שמועסקים בו עד חמישה עובדים והוא בעל מחזור שנתי שאינו עולה על 200 אלף שקלים לשנה. בעיות העומדות בפני עסקים זעירים כוללות נגישות לאשראי, היעדר הדרכה וייעוץ, נגישות למידע וקושי להתמודד בתחרות על אספקת שירותים ומוצרים, מול עסקים גדולים יותר, בעלי ותק ומשאבים ועתירי כוח אדם. רשות מקומית יכולה לנקוט מספר צעדים על מנת לסייע לקדם עסקים זעירים ובכך להטיב את מצבן הכלכלי והתעסוקתי של נשים.

סיוע בלבלי. לדוגמא: הנחות בארנונה; הנחות להשתתפות בירידים שהרשות המקומית מארגנת; עידוד והקמת דוכני רחוב והנחות בתשלומים עליהם. **תמיכה וייעוץ.** לדוגמא: הקמת מרכזי ייעוץ, ליווי ותמיכה לנשים יזמיות; הקמת רשתות של נשים יזמיות.

בחינה מחודשת של תנאי המכרזים לספקים ברשויות מקומיות. האם יש העדפה מתקנת לעסקים בבעלות נשים (למשל - קביעת מכסות להתקשרות עם עסקים קטנים בבעלות נשים)? האם יש העדפה מתקנת לעסקים שמעסיקים נשים? תנאי הסף להתמודדות במכרז - האם הם כוללים קריטריונים שעלולים להוות חסמים עבור ספקים קטנים? לדוגמא: מחזור פעילות כספית שנתי; מספר שנות ניסיון וותק; מספר גדול של לקוחות; מספר רב של עובדים וכלי רכב; דרישות לתקנים בינלאומיים.

הגדרת היקף ההתקשרות - האם מופצל לשירותים/מוצרים שונים או שמוגדר כסל מוצרים או שירותים שיסופקו על ידי גורם בודד? תנאי זה חשוב מאחר והוא מאפשר לספקים קטנים המתמחים במוצר או שירות מסוים להשתתף במכרז.

מידת נגישות למכרזים: כיצד והיכן הם מפורסמים? האם קיימים באתר העירייה מדריכים מפורטים המסבירים כיצד לגשת למכרזים? האם אנשי הרכש בעירייה בעלי מודעות ועברו הדרכה להעדפת וקידום עסקים קטנים? מהן העלויות הנדרשות להכנה והתמודדות במכרז?

המודל
כולל 4
שלבים:

1

לאסוף נתונים

2

לנתח במבט
מגדרי תקציבים
רלוונטיים בכל
אגף

3

לקדם שינוי

4

לערוך בקרה

מודל לניתוח רוחב על פי קבוצות יעד

אפשרות נוספת של ניתוח מגדרי של התקציב תספק מבט רוחבי על קבוצה מקרב תושבי העיר, שברצוננו לבחון את מצבה ו/או לפעול לשיפורו. במקרה זה ננסה להעריך באמצעות ספר התקציב את כלל ההוצאה שמקצה העירייה לקבוצה זו, תוך בחינה של ההקצאות הרלוונטיות לה בכל אחד מאגפי העירייה.

נסביר את ההליך באמצעות דוגמא: השקעה עירונית בשירותים לנשים מבוגרות

1

לאסוף נתונים:

יצירת פרופיל של הקבוצה שבה אנו מתמקדים על פי פרמטרים מגוונים: מגדר, גיל, לאום, רמת הכנסה, מעמד משפחתי, אזור מגורים, מאפייני תעסוקה וכו'. בשלב זה ננסה לקבל תמונה על מצבן של הנשים המבוגרות בעיר על מנת להבין את צרכיהן. נאסוף נתונים על: שיעורן של הנשים המבוגרות בעיר (בנות 65+); האם חל שינוי בגודלה של קבוצה זו בהשוואה לשנים קודמות? מהו שיעור הנשים המבוגרות המועסקות? מהי ההכנסה הממוצעת בקרב קבוצה זו? האם הן מטופלות בבני משפחה אחרים (למשל בני זוג, נכדים)? מהם ממדי העוני בקרב קבוצה זו? מה שיעורן של הנשים המבוגרות הנסמכות על קצבאות? מהו שיעורן של הנשים המבוגרות הנהנות מפנסיה? מהו שיעור הנשים המבוגרות המחזיקות דירה בבעלותן? מהו שיעור הנשים המבוגרות השוהות בבתי אבות ובמסגרות דיור מוגן? באיזו מידה משתתפות נשים מבוגרות בפעילויות חברתיות במסגרת מועדונים לקשישים בעיר? מהו שיעור המהגרות/קבוצות מיעוט אחרות מקרב הנשים המבוגרות? ועוד.

לאחר שהתקבלה תמונה על מצבן ומאפייניהן של נשים מבוגרות תושבות העיר, נוכל לעבור לבחינת סעיפי התקציב הרלוונטיים להן באגפי העירייה השונים.

2

לנתח במבט מגדרי תקציבים רלוונטיים בכל אגף:

כל אגף יבדוק את התקציב של כל אחד מהשירותים והתכניות בתחומי אחריותו שרלוונטיים עבור הקבוצה שנבחרה. בהתייחס לדוגמא שלנו, נשים מבוגרות בעיר, כל אגף ידווח כיצד הוא משרת נשים מבוגרות בעיר. כך לדוגמא:

אגף הנדסה

1. תחבורה – נשים מבוגרות נשענות על תחבורה ציבורית יותר מנשים בגיל הביניים. בישראל, רק לכ-20% מהנשים מעל גיל 65 יש רישיון נהיגה לעומת כ-60% מהגברים בגילאים אלה. גם לאלה שיש להן רישיון לא תמיד יש אפשרות להחזיק רכב פרטי בשל הכנסה נמוכה. תחבורה ציבורית טובה, נגישה ובטוחה, תסייע לתחושת העצמאות של נשים מבוגרות ותשפר את נגישותן לשירותים חברתיים, הזדמנויות תעסוקה, אירועים תרבותיים ורשתות חברתיות ומשפחתיות. שיפור ושינוי של תשתיות תחבורה הם באחריותו של אגף הנדסה. לפיכך, בספר התקציב נתייחס לסעיפים המתקציבים פרויקטים תחבורתיים בהקמה/שיפוץ, שינויים במסלולי נסיעה של אמצעי תחבורה, הקמה ושיפוץ של תחנות – האם יש בהן ספסלים? האם הן מוארות בלילה? מוצלות ביום? – וננסה להעריך עד כמה אלה מיטיבים עם נשים מבוגרות.

2. פרויקטים בפיתוח – אילו פרויקטים שמתוקצבים ומיועדים לפיתוח בשנת התקציב הקרובה ייטיבו עם נשים מבוגרות: מוסדות, מועדונים, פארקים, מתחמים, שיפור מדרכות ודרכים, תאורה.

אגף רווחה / שירותים חברתיים

בשל תוחלת החיים הארוכה יותר ולאור העובדה שנשים מבוגרות חשופות יותר לעוני, הן משתמשות בשירותי הרווחה באופן תדיר יותר ביחס לבנות גילאים אחרים. לפיכך, שינויים או קיצוצים בשירותי הרווחה או בכוח האדם המספק שירותים אלה, עלולים להשפיע לרעה על חייהן של נשים מבוגרות. בפרק התקציב של אגף הרווחה נבחן את ההקצאות לשירותים השונים שעשויים להיות רלוונטיים לחייהן של הנשים המבוגרות: פעילויות פנאי, תכניות תעסוקה, מועדונים ומסגרות יום, מרכזי זכויות, יחידות התנדבות, שיקום שכונות, נופשונים, טיפולי שיניים ועוד. עבור כל אחד משירותים אלה יש "לספור" את הנשים המבוגרות ולבחון באיזו מידה הן לוקחות בהם חלק, בהשוואה לגברים ובהשוואה לנשים בגילאים אחרים.

כמו כן נבחן האם חל שינוי בכוח האדם הממונה על אספקת שירותים אלה.

אגף חינוך ותרבות

עד כמה נהנות נשים מבוגרות מהשקעה במועדוני תרבות, תכניות להשכלת מבוגרים, השקעה בספריות עירוניות (לדוגמא: האם בספריות קיימת אפשרות קריאה לקשיי ראייה). עבור כל אחד משירותים אלה יש "לספור" את הנשים המבוגרות ולבחון באיזו מידה הן לוקחות בהם חלק, בהשוואה לגברים ובהשוואה לנשים בגילאים אחרים.

מודל לניתוח מגדרי של דפוסי תעסוקה והשתתפות בתהליכי קבלת החלטות ברשות המקומית

מטרה:

תמונת מצב מגדרית של חלוקת העבודה ושל הכוח הפוליטי בקרב המועסקים ובקרב נבחרי ציבור ברשות המקומית. מודל זה יספק ניתוח מגדרי של תנאי העבודה והשכר של עובדי ועובדות הרשת המקומית בדרגים השונים וכן בחינה של שיעור הנשים והגברים המכהנים בתפקידי הניהול, במועצת העיר, בוועדות העירוניות ובדירקטוריונים של החברות העירוניות.

תוצרים:

דוח המספק נתונים אודות המבנה ההיררכי והתעסוקתי ברשות המקומית במבט מגדרי.

מי עושה מה ובאילו תנאים:

- ניתוח מגדרי של המועסקים והמנהלים בכל הרמות והדרגות.
- הבנת האופן שבו מתחלקים המשאבים בין נשים וגברים ברשות – שכר והטבות.
- הבנת מידת מעורבותן של נשים בתהליכי קבלת החלטות בכלל ובקבלת החלטות תקציביות בפרט.

1 ניתוח מגדרי של תעסוקה, שכר וקבלת החלטות:

פילוח מגדרי של עובדות ועובדים בעירייה בדירוגים השונים באגפי העירייה:

- דרג מינהלי
- חינוך ונוער
- אקדמאיים במדעי הרוח והחברה
- עובדים סוציאליים
- חוזים בכירים
- מבקרים
- פסיכולוגים
- רופאים
- מהנדסים
- הנדסאים וטכנאים
- משפטנים
- הוראה

המודל כולל 3 שלבים:

1

ניתוח מגדרי של תעסוקה, שכר וקבלת החלטות

2

לקדם שינוי

3

לערוך בקרה

אגף כספים

עד כמה נהנות נשים מבוגרות מהנחות בארנונה ובשירותים עירוניים אחרים? עד כמה נהנות נשים מבוגרות מתקציבי התמיכות במוסדות, עמותות, אגודות וארגונים קהילתיים? עבור כל אחד מתקציבים אלה יש "לספור" את הנשים המבוגרות ולבחון באיזו מידה הן "נהנות" מהם, בהשוואה לגברים ובהשוואה לנשים בגילאים אחרים.

3 לקדם שינוי:

- בהתאם לממצאים בשלב הקודם, יקבע כל אגף יעדים חדשים, לדוגמא:
- שיפור הנגישות של נשים מבוגרות לתכניות תעסוקה;
- שיפור הנגישות של נשים מבוגרות לשירותים חברתיים;
- שיפור הנגישות של נשים מבוגרות לספריות עירוניות;
- שיפור הנגישות של נשים מבוגרות לתחבורה ציבורית;
- הגברת הגיוון בפעילויות תרבותיות וחברתיות.
- כל אגף ייקבע פעולות להשגת היעדים, לדוגמא:
- חלוקה מחדש של תקציבי התמיכות כך שיותר נשים מבוגרות ייהנו מהן;
- העלאת שיעורי הנחות בארנונה ובשירותים עירוניים אחרים.

4 לערוך בקרה:

אחת לשנה יתקיים דיון פתוח בהשתתפות כל ראשי האגפים, היועצת למעמד האישה, הגזבר, המנכ"ל וראש העירייה. לדיון יוזמנו תושבים ותושבות, מומחיות למגדר ונציגי/ות ארגוני החברה האזרחית הפועלים בתחום.

בדיון יוצג הניתוח המגדרי שנערך בכל אגף וכן סיכום כללי שיוצג על ידי הגזבר או על ידי היועצת למעמד האישה. כמו כן יוצגו היעדים החדשים והצעות לפעולות מתקנות לצורך השגתם. בדיון יאפשר תגובות, הערות והצעות לשיפור ושינוי מצד כלל המשתתפים.

עבור כל אחד מהדירוגים נדרשים נתונים הבאים:

- סך כל העובדות והעובדים
- ממוצע שנות ותק לפי מגדר
- ממוצע שנות השכלה לפי מגדר
- היקף משרה (מלאה או חלקית) - לפי מגדר
- שכר ממוצע ברוטו לחודש לפי מגדר
- שכר ממוצע ברוטו למשרה מלאה – לפי מגדר
- עובדים המקבלים שכר על עבודה נוספת - לפי מגדר (מספרים מוחלטים ואחוזים)
- עובדים המקבלים השלמה לשכר מינימום – לפי מגדר (מספרים מוחלטים ואחוזים)

עובדים ועובדות באמצעות חברות כוח אדם בשירות העירייה

- סך כל העובדות והעובדים
- שכר ממוצע לעובד ולעובדת

הטבות - מי מקבל מה ובאילו תנאים: ניתוח מגדרי של הטבות

המוענקות לעובדים ועובדות בעירייה:

- רכב צמוד
- הוצאות רכב
- החזר הוצאות
- טלפונים ניידים
- שעות נוספות
- הכשרות וקורסים
- הוצאות על ביגוד
- הטבות להורים

נשים וגברים במוקדי קבלת החלטות

- כמה נשים וכמה גברים מכהנים בהנהלת העירייה?
- כמה נשים וגברים מכהנים כמנהלי אגפים ומחלקות?
- כמה נשים וכמה גברים מכהנים כמנכ"לים של חברות ותאגידים עירוניים?
- כמה נשים וכמה גברים מכהנים כיושבי ראש דירקטוריונים בחברות ובתאגידים עירוניים?
- כמה נשים וכמה גברים מכהנים כדירקטורים בחברות ובתאגידים עירוניים?
- כמה נשים וכמה גברים חבריים במועצת העיר?
- כמה נשים וכמה גברים בכל אחת מהוועדות העירוניות?

מכרזים לכוח אדם ברשות המקומית

- שיעור הנשים והגברים שהתמודדו על תפקידים בכירים בעירייה באמצעות מכרז בשנה האחרונה;
- שיעורי הנשים והגברים שהתקבלו לתפקידים בכירים בעירייה באמצעות מכרז בשנה האחרונה.

דוגמא:

שכר גברים ונשים המועסקים בעיריית באר שבע

יועצת ראש העיר לקידום נשים בעיריית באר שבע, עדנה סבאג קריבובי, פנתה לעירייה בבקשה לקבל נתונים על מעמד התעסוקתי ושכרם של נשים וגברים עובדי העירייה. להלן נתונים ראשוניים שקיבלה על שכר גברים ונשים בעירייה לשנת 2009. הנתונים מצביעים על כך שכמעט בכל הדירוגים (פרט להוראה והנדסאים), שכרן של נשים נמוך משמעותית מזה של גברים.

דירוג	גברים		נשים	
	מספר עובדים	ממוצע שכר ברוטו	מספר עובדים	ממוצע שכר ברוטו
חינוך ונוער	16	10,231	34	8,032
מינהלי	452	8,259	994	6,044
בכירים	29	22,198	13	17,227
מדעי חברה ורוח	18	12,078	28	9,337
הוראה	122	9,425	303	10,004
מהנדסים	23	12,510	21	11,958
משפטנים	4	25,429	7	15,391
הנדסאים	22	12,132	37	13,296
עובדים סוציאליים	13	10,307	125	8,899

דוגמא:

חלוקת מכשירי מירס בעיריית באר שבע

במסגרת פרויקט מסכם לקורס "מגדר ותקציב ברשויות מקומיות" מצאו שתיים מהמשתתפות - יעל שביט וירדנה רג'ואן, אי שוויון בחלוקת מכשירי מירס לעובדים. מבדיקתן עלה כי נשים מהוות 70% מכלל העובדות בעירייה אך רק 8% מהן מחזיקות במירס לעומת 41% מהגברים. לאור חשיפת ממצאים אלה שונתה חלוקת המכשירים וניתנה תוספת מכשירים לנשים.

2 לקדם שינוי:

בהתאם לממצאים, ייקבעו יעדים לקידום שוויון מגדרי בתעסוקה ובקבלת החלטות בעירייה. דוגמאות:

- השוואת הטבות לפי דירוג ותפקיד;
  - העלאה ל-50% של שיעור הנשים בתפקידי הניהול;
  - העלאה של 50% של שיעור הנשים המכהנות כדירקטוריות.
- ייקבעו פעולות להשגת היעדים. דוגמאות:
- בחינה מחדש של הקריטריונים לקבלת הטבות כגון הוצאות רכב, טלפון נייד וכו';
  - יישום העדפה מתקנת במינוי דירקטורים לחברות ותאגידים עירוניים;
  - בחינה מחדש של תנאי המכרזים לכוח אדם והאם יש בהם חסמים מגדריים, לדוגמא: "דרישה לשעות עבודה מרובות".

3 לערוך בקרה:

אחת לשנה ייערך בעירייה דיון מיוחד בנושא פערי השכר והתעסוקה וקידום שוויון בקבלת החלטות. בדיון ישתתפו היועצת למעמד האישה, ראשי מינהלים/ אגפים, הגזבר, מנכ"ל העירייה וראש העיה. הדיון יכלול:

1. הצגת עיקרי הממצאים;
2. הצגת מטרות ויעדי העירייה בכל הקשור לקידום שוויון בתעסוקה ובקבלת החלטות;
3. הצגת פעולות מתקנות שננקטו והערכת תוצאותיהן. האם הפעולות שננקטו מסייעות בהשגת המטרות שקבעה העירייה? האם פעולות אלה סייעו לצמצום הפערים? האם פעולות אלה מספיקות?
4. העלאת הצעות לפעולות מתקנות נוספות לצמצום הפערים;
5. קביעת לוחות זמנים וחלוקת אחריות באשר לקידום הפעולות והשגת המטרות שנקבעו.

1

התקציב העירוני

2

דף מסכם לתקציב העירוני

3

דוגמא מתקציב הרווחה

4

הוצאות על רווחה

נספחים

נספח 1: התקציב העירוני

מקורות ההכנסה של הרשות המקומית

תקציבי הרשויות המקומיות מתחלקים לשני מרכיבים: תקציב רגיל ותקציב בלתי רגיל.

1. **התקציב הרגיל** – זהו החלק העיקרי של התקציב. הוא מממן את מינהל הרשות המקומית, את השירותים המקומיים והממלכתיים ואת מפעלי הרשות המקומית. מרביתו – תשלום שכר לעובדי הרשות ומימון קניות שוטפות לצורך הענקת שירותים.

התקציב הרגיל מורכב מ:

הכנסות עצמיות: מרבית ההכנסות העצמיות מקורן בתקבולי ארנונה שגובות הרשויות ממשקי בית ומעסקים וכן בהכנסות מאגרות והיטלים. רמת ההכנסות העצמיות תלויה במעמד הכלכלי של הרשות המקומית (למשל אם יש בה תעשייה ומסחר) ובמעמד הכלכלי של התושבים.

הכנסות מהממשלה:

- **השתתפות מיועדת** – תקצוב של שירותים ממלכתיים, בעיקר שירותי חינוך ורווחה; תקצוב תכניות מיוחדות והשתתפות בפרויקטים.
- **מענקים** – מטרתם לפצות רשויות בגין הכנסות עצמיות מוגבלות או לסייע בפתרון של בעיות ייחודיות. למשל: **מענק האיזון** – מענק כללי המוענק על ידי משרד הפנים במטרה להבטיח לכל הרשויות המקומיות משאבים לאספקת "סל שירותים" מינימלי של שירותים מוניציפאליים.

2. **התקציב הבלתי רגיל** – החלק הקטן של תקציב הרשות המקומית. הוא מממן פעולות פיתוח כגון בניית מבני ציבור, סלילת כבישים ומימון רכישות של ציוד, מכונות וקרע.

ספרי התקציב של רשויות שונות שונים במידת הפירוט ובמבנה שלהם. עם זאת, כל ספרי התקציב בנויים כך: תחילה עמודים כלליים המפרטים את סך ההכנסות וההוצאות המתוכננות של הרשות וכן נתוני ביצוע התקציב של השנה הקודמת. אחר כך ערוך הספר בפרקים, על פי האגפים השונים בעירייה. ברשויות גדולות נהוג לצרף חוברת דברי הסבר לתקציב, המפרטת תכניות ופרויקטים של המחלקות השונות. דברי ההסבר מסייעים לחברי המועצה וכן לציבור להבין את התקציב.

הכנת התקציב ואישורו

הכנת הצעת התקציב מתחילה בדרך כלל בחודש ספטמבר והיא באחריות גזבר/ית הרשות. מסגרת התקציב נקבעת לאור אומדן ההכנסות וההוצאות הצפויות ובהתאם ליעדי המדיניות שקבע ראש הרשות. לאחר שראש הרשות קובע את מסגרת התקציב ואת הדגשים, מתבקשות המחלקות השונות להכין הצעת תקציב כל אחת בתחום אחריותה.

התהליך כפוף ללוח זמנים שנקבע בחוק. במידה והצעת התקציב לא מאושרת על ידי מועצת הרשות עד תחילת שנת הכספים, רשאית הרשות להוציא מדי חודש סכום השווה ללא יותר מחלק השניים עשר מן התקציב השנתי הקודם.

נספח 2: דף מסכם לתקציב העירוני

דוגמא: עמודים כלליים - סיכום הוצאות והכנסות (מתוך תקציב עיריית בני ברק לשנת 2009, פרק ריכוזים כלליים)
 הצעת התקציב לשנת 2009, באלפי ש"ח

הצעת התקציב לשנת 2009	אומדן ביצוע לשנת 2008	תקציב מאושר לשנת 2008	דוח כספי מבוקר 2007	
				הוצאות:
117,669	125,647	121,500	121,553	שכר כללי
116,187	137,725	115,600	121,226	פעולות כלליות
0	31,706	27,500	26,669	מפעל מים
139,013	135,215	128,421	133,539	שכר חינוך
91,450	91,507	71,232	80,407	פעולות חינוך
17,812	16,688	16,950	16,739	שכר רווחה
98,437	91,973	78,159	79,300	פעולות רווחה
41,901	41,880	48,760	49,467	פרעון מלוות
1,657	1,668	1,628	1,461	פרע"מ ביוז
9,828	14,157	5,300	14,195	הוצאות מימון
2,680	2,999	2,374	3,923	העב' והוצ. חד פעמיות
91,300	92,343	83,500	97,611	הנחות מארנונה
	921		2,690	העברת כיסוי גרעון
727,934	784,429	700,915	748,780	ריכוז סה"כ הוצאות
274,494	277,550	266,862	271,831	שכר
308,754	355,910	294,865	311,525	פעולות
91,300	92,343	83,500	97,611	הנחות ארנונה
53,386	57,705	55,688	65,123	פרע"מ ומימון
0	921	0	2,690	כיסוי גרעון מצטבר

תהליך אישור התקציב ברשויות המקומיות

לוחות זמנים	שלבי אישור התקציב
-----	טיוטה של הצעת התקציב בליווי הסברים רלוונטיים מוגש לאישור ועדת הכספים של מועצת הרשות (בעיריות) או לוועדת ההנהלה של הרשות (ברשויות מקומיות ומועצות אזוריות)
עד עשרה ימים לפני מועד הדיון במליאת מועצת הרשות	הצעת התקציב בליווי הסברים מועברת לידי חברי מועצת הרשות - חברי המועצה אינם מקבלים שכר לכן הם מתקשים להקדיש זמן ללימוד מעמיק של התקציב. הנטייה היא להתמקד בסעיפים ספציפיים.
לא יאוחר מחודשיים לפני תחילת שנת הכספים (ראשון בנובמבר)	הצעת התקציב מועברת, בליווי הערותיה של ועדת הכספים/ועדת ההנהלה למליאת מועצת הרשות
לא יאוחר משבועיים מהיום שבו הוגשה לידיה ההצעה	דיון במליאת מועצת הרשות
לא יאוחר מה-31 בדצמבר. בסמכותו של שר הפנים לפזר את המועצה במידה והתקציב לא מאושר עד שלושה חודשים ממועד אישור תקציב המדינה. זהו המועד החוקי האחרון לאישור התקציב	אישור הצעת התקציב במליאת מועצת הרשות

(מקור: סדן-סמט, 2006 בתוך בן בסט ודהן, 2009)

הצעה לשיפור תהליך:

על מנת לעודד מעורבות ציבורית והשפעה של התושבים על התקציב, לשפר את תהליך התקצוב ולהפוך אותו לדמוקרטי יותר, כפי שמקובל במקומות רבים בעולם, מן הראוי שטיטת הצעת התקציב תפורסם במקביל להעברתה לידי חברי המועצה. יש לפרסם את הטיטא באתר האינטרנט של הרשות המקומית ולאפשר לתושבות ולתושבים להגיב עליה ולשאל שאלות.

הצעת התקציב לשנת 2009	אומדן ביצוע לשנת 2008	תקציב מאושר לשנת 2008	דוח כספי מבוקר 2007	
				הכנסות:
250,000	236,952	230,000	219,780	ארנונה
91,300	92,343	83,500	97,611	הנחות מארנונה
12,465	40,643	37,585	36,971	מכירת מים
10,912	7,194	6,200	8,361	עצמיות חינוך
4,945	3,836	3,950	3,792	עצמיות רווחה
41,542	65,268	60,050	58,236	יתר עצמיות
172,670	171,985	149,590	162,031	משרד החינוך
73,297	67,366	60,250	62,283	משרד הרווחה
15,967	14,035	9,410	7,972	משרדי ממשלה אחרים
38,288	46,533	43,547	45,256	מענק כללי
1,300	2,446	1,800	2,121	מענק ח"פ/ מותנה
15,248	14,851	15,033	16,384	תקבולים אחרים
727,934	763,591	700,915	720,798	ריכוז סה"כ הכנסות:
411,164	446,236	421,285	424,751	הכנסות עצמיות
301,522	302,365	264,597	296,047	הכנסות הממשלה
15,248	14,990	15,033	16,384	תקבולים אחרים
0	-20,838	0	-27,982	גרעון

איך קוראים את זה?

הסכומים שמופיעים לנו בספר התקציב הם **במחירים שוטפים / נומינליים** - כלומר המחירים הממשיים של סחורות ושירותים כפי שהיו בכל שנה נתונה. זאת בניגוד ל**מחירים קבועים/ריאליים**, שבהם מנוכה השפעת האינפלציה.

נתחיל מקריאת הכותרות בשורה העליונה ביותר: דו"ח כספי מבוקר - דוח כספי שעבר ביקורת חשבונאית מטעם משרד הפנים. כמו כן נוכל לראות מהו התקציב שאושר בשנת התקציב הקודמת ומהו אומדן הביצוע בפועל של התקציב. ולבסוף - הצעת התקציב לשנה הבאה.

הצגה זו מאפשרת ניתוח של תקציב הביצוע בפועל אל מול התקציב של השנה הנוכחית ואל מול התקציב והביצוע בפועל של השנה הקודמת. ניתוח זה מאפשר לבדוק את התאמת נתוני התקציב וסבירותם ביחס לביצוע בשנים הקודמות תוך התחשבות בתנאים ששררו בתקופות קודמות ובהתפתחויות המתאימות לשנה הנדונה. בנוסף, נוכל להבין האם היו פערים בין התחזיות לביצוע,

האם צפויים גרעונות או עודפים בתקציב וכו'.

התקציב חייב להיות **מאוזן** - סך ההכנסות מתאים לסך ההוצאות.

לאחר מכן נעבור לקריאת סעיפי התקציב כפי שמופיעים בטור הימני ביותר. להלן הסברים לסעיפים עיקריים המופיעים בעמוד סיכום התקציב.

הוצאות שכר - הוצאות הרשות המקומית על משכורותיהם של כלל המועסקים באופן ישיר על ידה. **פעולות כלליות -** הוצאות הרשות המקומית על תפעול שירותים בתחומי אחריותה. לדוגמא: תכנון, תשתית, אחזקה, שמירה, ניקיון, הוצאות משרדיות, הוצאות של מוסדות ועוד. תפעול השירותים נעשה באמצעות עובדים המועסקים על ידי הרשות או באמצעות קבלנים. סעיף ההוצאות לפעולות הוא חשוב מאחר והוא משמש בין היתר לרכישת שירותים מעמותות וקבלנים. הגדיל בתקציב זה לאורך השנים מצביע בין היתר על הפרטה של שירותים שבעבר סופקו על ידי הרשות עצמה ולמעבר מהעסקה ישירה להעסקת עובדים ועובדות באמצעות עמותות וחברות כוח אדם. **דוגמא - פעולות רווחה -** בשנים האחרונות - גדל חלקו של תקציב זה בהשוואה לסעיף ההוצאות לשכר בעיקר בתקציב הרווחה. הדבר בולט בדוגמא שלפנינו: סעיף השכר לרווחה עומד על 17,812 אלפי ש"ח ואילו תקציב הרווחה לפעולות גדול הרבה יותר ועומד על 98,437 אלפי ש"ח. במילים אחרות, רוב שירותי הרווחה שבעבר ניתנו על ידי עובדי הרשות הועברו לעמותות וקבלנים חיצוניים. תקני ההעסקה פוחתים ואת מקומן של עובדות שהועסקו בעבר על ידי הרשות תופסות עובדות המועסקות על ידי קבלנים - עמותות, חברות עסקיות או חברות כוח אדם.

פירעון מלוות - הכוונה היא לפירעון הלוואות שהרשות המקומית לקחה על עצמה שזמן פרעון חל באותה השנה. (פרעון מלוות ביוב - פרעון הלוואות לפיתוח ביוב).

הוצאות מימון - הפרשות מהתקציב הרגיל למימון תקציבים בלתי רגילים, להשקעות או העברות לקרנות הרשות.

הוצאות והכנסות מותנות - רשויות שלהן מענק מותנה או הכנסה שאינה ודאית, תרשומה את ההכנסה כהכנסה מותנית בנפרד בצד ההכנסה, ומול רישום זה תרשומה בצד ההוצאה - הוצאה מותנית. למשל: הכנסות מהלוואות, תרשומה בתקציב כ"הכנסה מותנית" באישור שר/שרים, באם טרם אושרו הלוואות אלו. פרקי התקציב בהם ישנם פרויקטים שמקור מימונם הינו הלוואות ו/או מכירת נכסים שטרם קיבלו אישור השר/שרים, יוצגו בתקציב כ"הוצאה מותנית בהכנסה".

הכנסות עצמיות - כאמור עיקרן של ההכנסות העצמיות של הרשות המקומית הוא מגביית ארנונה כללית המשולמת על סוגים שונים של נכסי נדל"ן (מבני מגורים, בתי אבות, משרדים, שירותים ומסחר, בנקים וחברות ביטוח, בתי מלון והארכה, תעשייה, מלאכה, אדמה חקלאית, חניונים וכו').

סכום הארנונה נקבע על פי סוג הנכס, השימוש בו, מיקומו ושטחו.

הנחה בארנונה - הרשות המקומית רשאית לתת הנחה במיסי ארנונה בהתאם להוראות הדין, ביניהן: מבחן הכנסה, נכות ומעמד של אזרח ותיק, בנוסף לרשות המקומית הסמכות לפרישת תשלומים או מחיקת חובות ארנונה. ההנחה בארנונה נרשמת גם בצד ההוצאות וגם בצד ההכנסות. הצגה זו נדרשת על פי כללי הרישום החשבונאיים ברשויות המקומיות.

עצמיות חינוך - הכנסות שגובה הרשות המקומית מהתושבים בעבור השתתפות בשירותי חינוך לדוגמא: תשלומים בעבור חוגים, השאלת ספרי לימוד, ביטוחים.

עצמיות רווחה - הכנסות שגובה הרשות המקומית מהתושבים בעבור השתתפות בשירותי רווחה לדוגמא: תשלומים בעבור פעילויות לקשישים.

איך קוראים את זה?

התקבולים הם הכנסות העירייה לתקציב הרווחה. סך כל ההכנסות בהצעת התקציב לשנת 2009 עמדו על 87,826 אלפי ש"ח, רובן (83%) הן הכנסות ממשרד הרווחה והיתר - הכנסות עצמיות והכנסות ממשרדים אחרים. התקבולים רשומים בסימן מינוס (-) מאחר ומפחיתים את ההכנסות מההוצאות. בדוגמא שלפנינו ההוצאות עולות על ההכנסות.

התשלומים הם הוצאות העירייה על רווחה. בהצעת התקציב לשנת 2009 עמדו סך כל ההוצאות על 116,249 אלפי ש"ח, כ-85% מהן לפעולות והיתר (15%) לשכר. בחינת ההוצאות על פני שנים מצביעה על גידול בתקציב הפעולות. בתקציב השכר יש גידול מתון. כאמור, תקציב הפעולות כולל תשלומים לעמותות וקבלנים שמספקים את שירותי הרווחה ומעסיקים את עובדות הרווחה. לתקציב הרווחה היבט מגדרי ברוך. ראשית על תעסוקת נשים - רוב העובדות בשירותי הרווחה הן נשים, לפיכך תנאי התעסוקה שלהן נפגעים בדרך כלל במעבר ממשורות תקניות בעירייה לתעסוקה באמצעות עמותות ובחברות קבלניות. בנוסף, נשים מהוות רוב בקרב משתמשי שירותי הרווחה (רוב הרשומות בלשכות לשירותים חברתיים - נשים).

העלות נטו היא הסכום שעל העירייה להשלים ממקורות אחרים בשל גרעון שנוצר בקיזוז ההכנסות מן ההוצאות. כאמור, ההוצאות בתחום הרווחה בדרך כלל עולות על ההכנסות.

נספח 4: הוצאות על רווחה

הוצאות מחלקת רווחת פרט ומשפחה (מתוך תקציב עיריית בני ברק לשנת 2009, פרק הוצאות עמ' 251)

מחלקת רווחת פרט ומשפחה היא אחת המחלקות באגף לשירותים חברתיים בעירייה. בין תחומי פעולתה: טיפולים בבעיות משפחתיות, בקשת תסקירים מבתי דין ובתי משפט, מרכז קשר להסדר ראייה של ילדים עם הוריהם, יעוץ נישואין, טיפול בילדים במשברי גירושין והעשרה לזוגות צעירים.

אלפי ש"ח		842110 שכר
שנת 2009	שנת 2008	
945	950	שכר עבור 9 עובדים (סה"כ כ-6 משרות)
אלפי ש"ח		842212 פעולות
920	1,001	משפחות במצוקה בקהילה - עבור תמיכה כלכלית ורפואית במשפחות במצוקה (שכ"ד, ביגוד וכו')
20	110	מסגרות ארציות לדרי רחוב
32	-	מוצרי חימום לזקנים
84	-	סיוע בהחלמת יולדות - השתתפות בהבראת יולדות לאחר לידה
360	355	סיוע למשפחות עם ילדים
200	216	מקלטים לנשים מוכות

הכנסות משרד החינוך - משרד החינוך משתתף בפעולות החינוך ברשות לרבות: הסעת תלמידים, שירותי מזכירות, שכר מורים המועסקים ישירות על ידי הרשות המקומית (בחינוך העל-יסודי לפי מספר תלמידים, בחט"ב לפי סל שירותים נלווים לתלמיד), שכר עובדות העזר בגנים העירוניים (שיעור, שרתים) ועובדי חינוך אחרים (קציני ביטחון, קבס"ים, פיסכולוגים) בנוסף - משתתף במימון פעילויות ותכניות בחינוך הבלתי פורמלי (לדוגמא: השכלת מבוגרים, תכניות לקידום נוער, ספרייה).

הכנסות משרד הרווחה - משרד הרווחה משתתף במימון שירותי הרווחה. המשרד מממן בשיטת מטצ'ינג כ-75% מעלות השירותים ואת היתרה - 25% נדרשת לממן הרשות. השתתפות משרד הרווחה נעשית על פי תקן ותחשיב עלויות שקבע המשרד ולא על פי ההוצאות שהן בדרך כלל גבוהות יותר. לפיכך, בדרך כלל נוצר גרעון בתקציב הרווחה והרשות נדרשת לכיסויו.

הכנסות ממשרדים אחרים: השתתפות של משרדים שמשקלם קטן יחסית בתקציבי הרשות כדוגמת: משרד הבריאות, משרד הקליטה, משרד לביטחון פנים, משרד לאזרחים ותיקים, משרד הבינוי והשיכון, המשרד לאיכות הסביבה ומשרד החקלאות. השתתפות משרדים אלה קשורה לרוב בתכניות ספציפיות שאינן נחלתן של כלל הרשויות המקומיות.

מענק כללי - הנקרא "מענק האיזון" המוענק על ידי משרד הפנים. המענק אינו מיועד לנושא ספציפי והרשות רשאית להשתמש בו כראות עיניה.

תקבולים אחרים - לדוגמא - הכנסות מרשויות אחרות, תרומות.

נספח 3: דוגמא מתקציב הרווחה

תקציב הרווחה - ריכוז (מתוך תקציב עיריית בני ברק לשנת 2009, פרק הוצאות ע' 243); באלפי ש"ח

דוח כספי 2007	תקציב מאושר 2008	אומדן ביצוע 2008	הצעת תקציב 2009	
תקבולים				
-3,972	-3,950	-3,836	-4,945	גבייה עצמית
-62,283	-60,250	-67,366	-73,297	משרד הרווחה
-2,869	-4,115	-8,899	-9,584	משרדים ומוסדות אחרים (ביטוח לאומי, משרד התמ"ת, משרד הבריאות וכו')
-68,944	-68,315	-80,101	-87,826	סה"כ תקבולים
תשלומים				
16,739	16,950	16,688	17,812	שכר
79,300	78,159	91,973	98,437	פעולות
96,039	95,109	108,661	116,249	סה"כ תשלומים
עלות				
27,095	26,794	28,560	28,423	סה"כ עלות נטו

קייטנות לאמהות - עבור כיסוי השתתפות נשים בקייטנות לאמהות ברוכות ילדים (ע"פ אישורי המשרד)	-	30
842412 שכר מרכז למניעת אלימות	1,682	1,646
שכר עבור 3 עובדים סך הכל (2.35 משרות)	416	354
842412 פעולות (טיפול באלימות, תחנה לייעוץ נישואין)		
טיפול בפרט ובמשפחה		3
מרכז לטיפול באלימות במשפחה	65	29
טיפול בפרט ובמשפחה כגון: אבחון מסוגלות הורית, סדנאות לטיפול במשפחה והקמת מרכז קשר לקיום מפגשים של הורים עם ילדיהם שאינם בחזקתם (ממומן כולו בהשתתפות עצמית)	2	-
טיפול בפרט ובמשפחה - הדרכה חודשית והנחייה לעובדי התחנה לייעוץ נישואין	15	16
	82	48

מה אפשר ללמוד מזה?

- **כללי** - מבט על כלל סעיפי התקציב מצביע על מגמת ירידה בהשוואה לשנה הקודמת. חשוב להמשיך ולברר ממה נובעת ירידה זו. האם חל צמצום בשיעורי הנשים והגברים המטופלים על ידי המחלקה בתכניות השונות שמפורטות? האם זוהי תוצאה לקיצוץ תקציבי? אלה שאלות שניתן להפנות למנהל/ת המחלקה או לראש האגף.
- **הוצאות על שכר** - מלבד ירידה בהוצאות על שכר (בולטת בעיקר בשכר מרכז למניעת אלימות) ניתן ללמוד שהעובדות במחלקה (סביר להניח שרובן או כולן נשים אך כדאי לברר זאת) מועסקות במשרות חלקיות (כמפורט בטבלה: 9 עובדים במחלקה מתוקצבים ב-6 משרות ובמרכז למניעת אלימות 3 עובדים מתוקצבים ב-2.35 משרות).
- **הוצאות על פעולות** - חלק מההוצאות המפורטות כולל סיוע חומרי למשפחות ולפרטים במצוקה: סיוע כלכלי, מוצרי חימום לקשישים. חלק אחר של ההוצאות הם תקציבים שמעבירה העירייה לעמותות וארגונים שמפעילים שירותים שונים עבור התושבות והתושבים. לדוגמה: מרכזים לטיפול באלימות או בדרי רחוב.
- **היבטים מגדריים**: חלקם של סעיפי התקציב המפורטים מיועדים לתחומים מגדריים ישירים, כלומר, תחומים שמטרתם המפורשת לקדם שוויון מגדרי, לסייע לנשים או למגר אפליה. אלה התחומים שקל לזהותם וברור שתקציביהן מופנים לנשים: **קייטנות לאמהות, סיוע בהחלמת יולדות ומקלטים לנשים מוכות**. במקרים אלה הניתוח שלנו יבחן כמה נשים נעזרות בשירותים? האם חלה ירידה במספרן עם השנים? מהן הסיבות לצמצום התקציבים? האם התכניות נותנות מענה לנשים שזקוקות להן? האם יש נשים שזקוקות לשירותים והם אינם נגישים בעבורן ועוד (ר' מודל לניתוח מגדרי של תקציבי תכניות ופרויקטים עירוניים, ע' 6). **סעיפים אחרים לכאורה אינם מבחינים בין נשים וגברים, לדוגמה: מסגרות ארציות לדרי רחוב**. כאן נשאל מי הם אותם דרי רחוב? מה שיעור הנשים בקרבם? האם המסגרות נותנות מענה לצרכיהן? מה פשר הצמצום התקציבי? (ר' מודל לניתוח מגדרי של תקציבי תכניות ופרויקטים עירוניים, ע' 6).

קישורים מומלצים:

אתר מרכז אדוה: מכון בלתי תלוי לחקר החברה הישראלית ולקידום רעיון השוויון והצדק החברתי. מתמקד בחקר במדיניות החברתית בישראל וניתוחה וזכויות באופן ביקורתי את הצעדים הננקטים בתחומי התקציב, המיסוי והשירותים החברתיים - חינוך, בריאות, שיכון, רווחה, תחבורה וסביבה, וכן את השלכותיהם של צעדים אלה על החברה הישראלית כולה ועל כל אחת מהקבוצות המרכיבות אותה. באתר מרכז אדוה מתפרסמים מחקרים וניירות עמדה המספקים מידע לכל מי שפועל/ת למען חלוקה צודקת יותר של משאבים בחברה הישראלית.

www.adva.org

אתר פורום "נשים לתקציב הוגן": פורום של ארגונים הפועל לקידום מדיניות כלכלית הוגנת לנשים באמצעות ניתוח מגדרי של תקציבים. אתר הפורום כולל מחקרים וניירות עמדה הבוחנים סוגיות במדיניות הכלכלית ואת התקציבים הלאומיים והמוניציפאליים מנקודת מבט מגדרית. כמו כן כולל אתר קישורים רבים ליוזמות דומות ברחבי העולם.

www.wbf.org.il

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, "הרשויות המקומיות בישראל" - פרסום משותף ללשכה המרכזית לסטטיסטיקה ולמשרד הפנים. בפרסום מובאים נתונים פיזיים - אוכלוסייה, חינוך ורווחה, תשתיות ונתונים כספיים (ביצוע תקציב) של הרשויות המקומיות בישראל לשנת 2010.

המידע הכלול בפרסום נועד לסייע לרשויות המקומיות, לאנשי המינהל והתכנון המקומי והמרכזי וכן לאנשי מחקר, בעבודתם בנושאי השלטון המקומי בישראל. נתוני הרשות המקומית בכל התחומים מוצגים במרכז כן שמתקבלת תמונה מצמצמת של פרופיל הרשות המקומית. כמו כן, מובאים לוחות המשווים בין רשויות מקומיות. קישור לפרופילים מעודכנים לשנת 2010 (מתעדכן מדי שנה):

http://www.cbs.gov.il/webpub/pub/text_page.html?publ=58&CYear=2010&CMonth=1#2a

אתר משרד הפנים: מידע על הרשויות המקומיות: כתובת ופרטי התקשרות, חוקי העזר של הרשות, דוחות ביקורת על הרשות, מחקרים ונתונים, תוצאות הבחירות ועוד.

<http://rashoyot.moin.gov.il/default.aspx?m=m>

תיקון חוק פקודת הסטטיסטיקה: (ר' עמ' 10)

<http://www.knesset.gov.il/Laws/Data/law/2155/2155.p>

חברת פרויקטים של בוגרות קורס "מגדר ותקציב ברשויות מקומיות" בבאר שבע, 2011: הפרויקטים המוצגים בחוברת נעשו בהתבסס על הידע שנרכש בקורס. כל פרויקט מהווה מודל הניתן לשכפול ברשויות נוספות.

<http://adva.org/uploaded/beer%20sheva%20budget%20and%20gender%20project%202011.pdf>

G+ - המודל של אנדלוסיה, ספרד (ר' עמ' 7):

Regional Government of Andalusia, Regional Ministry of Finance and Public Administration. 2012. "Gender Impact Assessment Report on the Budget of the Autonomous Community of Andalusia".

http://www.juntadeandalucia.es/haciendayadministracionpublica/planif_presup/genero/informe/informe2012/informe_ingles.pdf

טרונוטו 2010 - פרויקט קהילות של נשים: ללמוד מהנשים עצמן הפרויקט התמקד בלמידה מניסיון הנשים בשטח על הצרכים שלהן. נערכו מספר קבוצות מיקוד של נשים תושבות טרונוטו (מקבוצות מגוונות: חד הרויות, מהגרות, קבוצות אתניות שונות, קשישות וכו'). בניסיון להבין את הפער בין איך שרואות את העיר כיום ואיך שהיו רוצות לראותה עבור כל אחד מהנושאים: דיוח, טיפול בילדים, תעסוקה, עבודה שלא בשכר, תרבות, פנאי וספורט, נידות, שירותי תמיכה ועוד.

Communities Where Women Count: The Women's Equality Report Card Project: http://www.twca.ca/TWCA-publications/uploads/TWCA_June_2010a.pdf

מקורות:

בן בסט, אבי ומומי דהן. 2009. "המשבר ברשויות המקומיות: יעילות מול ייצוגיות". בתוך: בן בסט, אבי ומומי דהן (עורכים), 2009. הכלכלה הפוליטית של הרשויות המקומיות. המכון הישראלי לדמוקרטיה.

חוק לתיקון פקודת הסטטיסטיקה (מס' 2), התשס"ח-2008. <http://www.knesset.gov.il/Laws/Data/law/2155/2155.pdf>

חסון, יעל ומריאנה פולבוי. 2011. יוזמות של שוויון מגדרי בתכנון מדיניות תחבורה: סקירת ספרות. תל-אביב: מרכז אדוה ופורום "נשים לתקציב הוגן".

<http://wbf.org.il/Uploaded/genderandtransportinitiativesHEB.pdf>

מרכז אדוה, נשים לתקציב הוגן ועיריית באר שבע. 2011. חוברת פרויקטים של בוגרות קורס "מגדר ותקציב ברשויות מקומיות" בבאר שבע, 2011.

<http://adva.org/uploaded/beer%20sheva%20budget%20and%20gender%20project%202011.pdf>

משרד הפנים, האגף למינהל מוניציפאלי. 2003. הדרכת מנכ"רים ברשויות המקומיות, ועדת כספים.

<http://www.moin.gov.il/Subjects/TaktzivRagil/Pages/VaadatHacsafim.aspx>

סדגת-ארו, אורנה וביירה גרנות. 2009. "ספורט נשים בעיר הרצליה". פרויקט מסכם לקורס כלכלה חברתית ויישום תקציב מגדרי ברשויות מקומיות. אוקטובר, 2009.

סדן-סמט. עדיה. 2009. "תהליך התקצוב ברשויות המקומיות להלכה ולמעשה". בתוך: בן בסט, אבי ומומי דהן (עורכים), 2009. הכלכלה הפוליטית של הרשויות המקומיות. פרק ראשון. המכון הישראלי לדמוקרטיה.

עיריית בני ברק. 2009. תקציב העירייה לשנת 2009.

Council of Europe. 2009. *Gender Budgeting: Practical Implementation. Handbook*. Prepared by Sheila Quinn. Directorate General of Human Rights and Legal Affairs. [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/CDEG\(2008\)15_en.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/gender-mainstreaming/CDEG(2008)15_en.pdf)

Regional Government of Andalusia, Regional Ministry of Finance and Public Administration. 2012. "Gender Impact Assessment Report on the Budget of the Autonomous Community of Andalusia". http://www.juntadeandalucia.es/haciendayadministracionpublica/planif_presup/genero/informe/informe2012/informe_ingles.pdf

הערה: הדוגמאות על ברלין מקורן במידע שהועבר במסגרת פרויקט "תל-אביב-ברלין", פרויקט משותף למרכז אדוה ולמיזם לצדק מגדרי בתקציב של ברלין שכולל למידה הדדית וחליפין של מידע ופרקטיקות לקידום ניתוח מגדרי של התקציב ברמה המקומית. הפרויקט מומן על ידי קרן הנריך בל. במסגרת הפרויקט נערך ביקור של צוות מישראל במוקדי קבלת החלטות שונים בברלין. על הצוות מישראל נמנו: יעל חסון - חוקרת במרכז אדוה ורכזת פורום נשים לתקציב הוגן, עדנה סבאג-קריבוי - יועצת ראש עיריית באר שבע למעמד האישה ורפאה עניבתאוי, מנהלת הפרויקט הקהילתי בכיאן - ארגון פמיניסטי ערבי.

פרסום זה הופק בסיוע
 Cordaid, האיחוד האירופי,
 מועצת נשים יהודיות בארצות
 הברית והקרן של נשים
 יהודיות של ניו-יורק. האחריות
 הבלעדית על תכניו של פרסום
 זה נתונה בידי מרכז אדוה
 ואין להתייחס אליהם בשום
 אופן כמשקפים את עמדות
 הארגונים המסייעים.

לפרויקט שבמסגרתו
 הופק מדריך זה, שותפים
 אינג'אז ואיגוד היועצות
 למעמד האישה ברשויות
 המקומיות.

